

Splitska kazivanja

Dr. sc. Tea Tereza Vidović-Schreiber

tea.vidovic@gmail.com

Sažetak

Suvremena predaja može se zabilježiti i u Splitu. Ono što je razlikuje od tradicijske priče jest to što se širi i preko masovnih medija i SMS-ovima, a najpopularnija vrsta predaje u tom načinu prenošenja, osobito među mladima, upravo je tzv. *hoax poruka*, tj. lanci sreće. Zanimljivo je da iz mnogih glasina, proročanstava, čakula ili tračeva izrastaju priče koje odlaze u medij i ponovno se vraćaju u usmeno kazivanje. Split je izrazito vitalan narativan prostor, mjesta na kojima se kazuju suvremena kazivanja sva su javna, a u novije ih vrijeme možemo čuti i na *Pričiginu*. Ljudi su motive i likove iz prošlosti stavljali u duh vremena, mijenjajući ih prema svojim potrebama. Tako je u predajama koje su zabilježili učenici Komercijalno-trgovačke škole pronađena njihova duboka ukorijenjenost u lokalni ambijent, pa je najučestalija predaja s temom o strašnim ukletim kućama, a tradicionalne demonske likove zamijenili su zubić vile, duhovi, izvanzemaljci, Crna ruža, Crna ruka i mnogi drugi. Splitska kazivanja komparativno su moguća i sa svjetskim pričanjima, kao i s tradicijskima. Unoseći elemente suvremenih kazivanja, neki su se splitski pisci uvukli u proces interferencije pisane i usmene književnosti.

Ključne riječi: usmena književnost, suvremena predaja, Split, europska kazivanja, intertekstualnost

1. Predaja (definiranje pojma)

Usmena predaja kao književni izraz rezultat je čovjekove zapitanosti nad iracionalnim, odnosno rezultat je prodora njegova pitanja o iracionalnom u svakodnevni život. Na jednostavnim književnim oblicima usmene književnosti pokazuje se kako je književnost jedna od najvažnijih djelatnosti čovjekova samoodržanja. (Katičić 1971:240)

Dakle, predaja je iznimno vitalna i produktivna usmenoknjiževna vrsta. Može se kazivati i bez formalno razrađene kompozicije, kao kratko priopćenje, izvješće o događaju, kao informacija, kao sastavni dio govorene riječi. Koncizna je, fragmentarna, puna eliptičnih i nedovršenih rečenica, ali to ne pokazuje njezinu manjkavost, nego potvrđuje njezin stil koji je adekvatan i sadržajima o kojima kazuje i raspoloženjima iz kojih izrasta. (Marks 2010: 91-109)

Hrvatska (splitska) suvremena predaja, kao i europska i svjetska, uglavnom izvire iz tradicijskih kazivanja, a razlikuju ih događaji o kojima pričaju ili svjedoče, jer su stavljeni u suvremeniji vremenski kontekst. Također, one su pretežno vezane uz grad, kazuju ih svakojake dobne i obrazovne skupine ljudi. Priča se kao istinita i nemoguće je doći do njezina originala, pa samim time ni do prvog kazivača. Prilikom prenošenja ona doživljava, kao i svaka tradicijska priča, niz transformacija, stoga se u njima često nalaze elementi humora, nadnaravnog, stravičnog, neugodnog iskustva itd.

Dakle, to su „nove“ priče konfrontirane sa „starima“, zapaža Fisher, pri čemu je ostala žanrovska oznaka „predaja“, kao i njezina sadržajna vezanost uz izvješća o djelovanju natprirodnog na čovjekovu svakidašnjicu. (Fischer 2003:34)

S klasičnim predajama veže ih „istinski doživljaj“, neobičan i često stravičan, koji se nalazi u njihovu središtu, vjerodostojnost i zbiljnost kojega potvrđuje ime i prezime aktera, te rodbinska ili prijateljska veza pripovjedača s njim. (Marks 2001:228)

Degh tvrdi kako su se predaje pojavile kao registri svakodnevnog života ljudi, njihovih vjerovanja, ideologija i filozofija, izražavajući tako strahove od nadolazećih opasnosti te predstavljajući ljudske borbe i nade za preživljavanje. One su izravni odgovor na svakodnevne probleme prosječnih ljudi, a zahvaljujući tehnologiji masovnih medija, prenose se, multipliciraju i šire brže nego ikada prije. (Degh 2001:91)

1.1. Značajke suvremene predaje

Tipičnost suvremene predaje jest i u tome da se odlikuje nestabilnim sižeom i estetska joj funkcija nije važna, potpuno se stapa sa svakodnevnim životom te se pri kazivanju koristi kolokvijalni govor. Ljiljana Marks u svojem radu *Suvremena hrvatska usmena kazivanja i njihov europski kontekst* piše kako su suvremene predaje često vezane uz usku zajednicu u kojoj se kazuju, slušaju te tako i dalje pričaju. Naravno, u brojnim inačicama usmeno i preko raznih suvremenih medija, kao što su tisak, televizija ili internet. Pripovijedaju se na raznim mjestima, a potiču ih svakidašnja događanja, glasine, tračevi. Fischer navodi kako nam pojmovi moderna, suvremena predaja, nevjerojatna priča, gradska predaja te velegradski mitovi jednako predočavaju razlikovnu dvojbu kao i termin *contemporary legend* ili *urban legend*. Američki istraživači uveli su naziv *urban legend* i koriste ga za apokrifne suvremene priče s obilježjima folklornih tekstova i u koje se vjeruje. Proizvoljnost njihova sadržaja, kao i njihovo intenzivno širenje preko medija, potiču nekontrolirano i fantastično bujanje tih tekstova. (Fischer 2003:34)

1.2. Tematska podjela i načini prikazivanja

Prema tematskim težištima, predaje se najčešće dijeli na mitološke (demonološke, mitske), na povijesne i na etnološke. No, ta se podjela ne može uvijek čisto provesti zbog sadržajnog i motivskog isprepletanja. (Bošković-Stulli 2006:22) Interpretacija različitih doživljaja dovodi i do nastanka različitih predaja: ako je u osnovi predaje osobni doživljaj, susret s onostranim bićem, nastaje demonološka (mitska) predaja; ako događaj koji je potaknuo priču odgovara povijesnoj koncepciji, dakako vrlo široko shvaćenoj, nastaje povijesna predaja, a ako se objašnjava postanak imena ili nekog mjesta, nastaje etnološka predaja. Sve one imaju elemente fantastičnog, neobičnog, i u likovima i u događajima koji premašuju uobičajene norme, te stoga žele i objasniti, upozoriti, poučiti, egzemplificirati. U svojem tumačenju one ne odgovaraju stvarnim povijesnim činjenicama oko kojih su izrasle, nego isto tako i očekivanim predodžbama zajednice. Kad govori o velikim povijesnim temama, o određenim ratovima, o kugi, o pojedinim vladarima, predaja ne govori općenito ili na način povijesnih činjenica, koje su samo njezino ishodište, početni stupanj, nego te velike teme smješta u lokalnu zajednicu, imenuje male, za povijest anonimne ljude iz te sredine i oni postaju sudionicima u velikim povijesnim događanjima, pa je upravo u tome ta njezina „istinitost, vjerodostojnost“. (Marks 1996:22) Splitske su teme većinom podudarne s onima u drugim svjetskim kazivanjima, no priče s motivom o izdvojenom pojedincu, to jest redikulu, na poseban su način kazivane u Splitu. Ostale su teme nezgode s bebama, opijati u pićima, videouradci estradnih zvijezda neprimjerenog sadržaja; ova je tema česta zbog toga što je u Splitu teško biti popularan, a lažnim se sadržajima pokušava umanjiti njihov uspjeh. Dalje, tu su teme o školskim zgodama, nestanku djeteta u trgovačkom centru, nestanku autostopista, lošim ugostiteljskim uslugama, liječničkim pogreškama, nezgodama ljubavnih parova, čudesnim izlječenjima, namjernim širenjima bolesti, ukletim kućama, duhovima, neobičnim spomenicima, ukradenim organima, zatvorskim zgodama, oslobađanju iz vojske, inkasatoru, Crnoj ruci, izvanzemalcima itd. Neke od specifičnosti suvremenoga kazivanja mogu se iščitati i u priči *Klaun u odvodnoj cijevi*⁴⁷, gdje se pojavljuje lik klauna koji je poprilično neobičan demonski lik za grad Split. Nesumnjivo se ovdje radi o utjecaju filma kao medija i predloška za usmeno kazivanje.

Načini prikazivanja kristalizirali su se u tri glavna: kao kratko priopćenje ili

47 Vjerovalo se da u velikom parku u središtu kvarta, na mjestu gdje se potočić gubi u odvodnoj cijevi živi opasan klaun koji jede djecu. Kako smo bili generacija hrabrih, odlučili smo se to i istražiti. Jednog jutra, poslije škole uzeli smo nekoliko lampi i uputili se na jezovito mjesto, nitko nas nije pojeo. Klečeći smo koraćali kroz kanalizacijsku cijev. Vidjeli smo bijelu svijetlost. Tuga i razočarenje jer nije bilo klauna. No, strašnu smo priču o klaunu ispričali svojim vršnjacima i ostavili ih bez daha. Priča se, kako vidim, o klaunu i danas... Kazivač-zapisivač: Mario Ivančević

kronikat, zapravo informacija u sklopu govorne riječi; kao memorat, tj. pričanje o događaju po vlastitome sjećanju, i kao fabulat, tradicijom priča o kakvu događaju. Memorati koji se počnu prepričavati u trećem licu postaju fabulati, veli Čistov, a isto tako fabulati mogu postati memorati tako što će onda pripovjedač koji je čuo priču u trećem licu prepričati je u prvom licu, a to dovodi do pseudomemorata ili kvazimemorata. (Degh 2001:62) No, kako je predaja po svojoj karakteristici živa u svakodnevnom životu ljudi i gotovo neprimjetna u svakodnevnom pričanju grada, te je neizdvojiv dio komuniciranja u druženjima i među starijima i među mladim ljudima, teško ju je uočiti kao dio usmenog žanra.

Na temelju formula vjerodostojnosti koje je ponudila Evelina Rudan, a koje mi se ovoga trenutka, s obzirom na građu koju analiziram, čine najprimjerenijima, možemo ih definirati kao: a) Vremenske, koje se odnose na ona mjesta u tekstu u kojima se određuje vrijeme događaja. Ovo je priča koju je zapisala Barbara Barišić, priča nije naslovljena kao druge, a govori o demonskom liku – đavlu. b) Prostorne (mjesne) odnose se na formule vjerodostojnosti, na one iskaze u kojima se poziva na poznate prostore, mjesta, lokalitete u kojima se odvio pripovijedani događaj, ili koji su u nekoj vezi bilo s događajem, bilo s kazivačem, bilo s likom iz predaje. *U Splitu, (na općini) nalazi se napuštena kuća u kojoj godinama nitko ne stanuje. Izgledom njen krov nas podsjeća na vještičju kapu, okružuje je zaraslo grmlje i stabla što joj daje još stravičniji izgled.* (Priču ispričala Anđela Delić.) Prostor, tj. pozivanje na lokalitet u pričanju osigurava visok stupanj vjerodostojnosti zbog materijalne provjerljivosti. c) Svjedočke, koje se odnose na dijelove teksta u kojima se za jamca uzima istinitost odigranog događaja, upućuju na svjedoke (usmenu tradiciju, osobu ili pisane izvore, danas elektroničke medije). d) Kazivačke (pripovjedačke), a to su dijelovi teksta u kojima kazivači neposredno legitimiraju svoj odnos prema kazivanoj priči. One istodobno zadovoljavaju dvije vrste formula vjerodostojnosti: svjedočke su jer se pozivaju na neimenovanog, onoga tko je tu priču pripovijedao, a s druge strane izražavaju kazivačev odnos distancije prema kazivanoj građi. (Rudan 2006:163-171) *Nitko ne zna je li to stvarno istina, ali priče su veoma uvjerljive. (Sotona u gradu)*⁴⁸

2. Kontinuitet splitske predaje

Tematskom analizom i komparacijom s hrvatskim i svjetskim kazivanjima

48 Ima par mjeseci se širi priča da imamo sotonu u gradu. Sotona je ušla u jednu djevojku - Mariu, koja je mogla sotonu prebaciti u drugu osobu gledanjem u oči, poljupcem... Jednoga dana taje cura bila u disku, ali pošto nitko nije znao ko ima sotonu u sebi svi su normalno plesali. Maria je otišla u wc te je naišla na jednu curu – Ivanu, s kojom se upoznala. Maria je dala šminku Ivani da se našminka. Ivana nije bila svjesna što će joj sada biti, ali u nju je ušao sotona. Kada je došla kuci napala je majku nožem, pričala je na devet jezika, nije mogla ući u crkvu. Niko ne zna je li to stvarno bila istina ali priče su veoma uvjerljive. Navodno je sotona bio u ušao u još jednu curu, u Španjolskoj koja se iznenadno srušila na pod te nije umrla zbog jedne žene koja instinktivno stavila ruku ispod njezine glave. Kazivač-zapisivač: Ivan Rađa

dočarat ću kontinuiranu prisutnost predaje na splitskom području, njezinu intertekstualnost s pisanom književnošću, kao i medijsku prisutnost kao jedan od načina prenošenja suvremenog kazivanja.

a) Etiološke predaje

Postanak imena grada Splita. Npr. Vedran Matošić u svojem *Vodiču kroz palaču cara Dioklecijana* bilježi kako se Split nalazi na mjestu gdje se prostirala dolina mirisnog žutog cvijeta – brnistre, grčki *Aspalathos*, po čemu je dobio i ime.

Osim postanka imena grada Splita, postoji predaja o postanku imena naselja Varoš koju je Dragić donio u svojoj *Poetici i povijesti hrvatske usmene književnosti*. Taj tekst govori i o tome kako su nastali autentični Splitsani. Predaja koja svjedoči intertekstualnost usmene i pisane riječi svakako je predaja o postanku imena Bačvice koju je u svojoj knjizi *Smij i suze starega Splita* donio Ivica Kovačić. Tekst govori o tome kako su Bačvice dobile ime po bačvama koje bi prali Velovarošani i Lučani uoči jematve.

b) Povijesne predaje

Ljiljana Marks utemeljeno je primijetila da su povijesne predaje, iako jednim dijelom povijest, prije svega književno organizirani doživljaji povijesnog čina s prepoznatljivim sastavnicama usmene književnosti, što je i slučaj u povijesnim predajama o sv. Duji i caru Dioklecijanu. O caru Dioklecijanu i povijesnim tvrdnjama koje se velikim dijelom oslanjaju na usmene predaje zabilježili su Frane Bulić i Ljiljana Marks. Upravo sam neka od zabilježenih kazivanja komparirala na temelju istih motiva s drugim kazivanjima:

NADNARAVNE MOĆI – Na primjer, u priči *Pod bagucovim zidom* Ivice Kovačića spominje se čovjek Marin koji ima nadnaravne moći. Priča sadržajno naličuje na priču o caru Dioklecijanu koji je mogao rastjerati oblake. (Kovačić 1971:129)

TAJNI PROLAZI – Dioklecijan je za svoju palaču dao izgraditi vodovod. Upravo je taj veličanstveni vodovod dug devet kilometara izazvao mnoge priče u pučana, koji su ga povezivali s podzemnim i tajnim putovima.⁴⁹ U fakultetskom udžbeniku Marka Dragića nalazi se priča iz koje se iščitava da je novijeg datuma nas-tank, što upućuje na činjenicu kako su trajno živa pričanja o ovom caru: *Nedavno su otkrili da jedan od njih povezuje Solin, Sinj i Split, sve do palače, i tim tunelima i podrumima služili su se vojnici i sam car. Tridesetih godina 19. stoljeća do Drugog svjetskog rata vršena su ispitivanja tih tajnih podruma i katakombi. I svi istraživači, svi oni koji su sudjelovali u tim ekspedicijama nisu se vratili živi. Govori se da su te katakombe i podrumi puni zamki – koplja koja probadaju, ploče koje se okreću i tako gutaju sve koji se usude tuda prolaziti, svi nestanu u bezdan. Jedna je ekspedicija poslala*

49 Na stranici www.misterije.org pojavljuju se priče o čitavim tajnim gradovima koje je izgradila američka vlada kako bi se obranila od napada vanzemaljaca.

sa arijom kako bi se mogli čut sa drugim članovima na površini, ali i oni su se u jednom trenu prestali javljat. Od tada više nije poznato da je neko iša istraživat te podrumne i katakombe. (Dragić 2008:290)

Bitno je i spomenuti kako se danas mnoge priče o caru Dioklecijanu koriste i u turističke svrhe.

c) Demonološke predaje

Priče o orku i macakliću pripovijedale su se kao istinite. U Splitu se danas mogu rijetko čuti, gotovo da su nestale. Međutim, suvremene predaje uglavnom imaju tradicionalni sadržaj, ali presvučen u suvremeno ruho. Tako je i s pričama o orku i macakliću. Njih kao glavne aktere danas su zamijenile zubić vile, mrak, babaroge, Cigani, Crna ruka i sl.

Orko, po nekim izvorima i mrak pa se ne vidi i ne čuje, škodi pelenama i rublju malog djeteta. Ako vidi dječje pelene, dijete poslije plače. Ako se dječje rublje ne pokupi prije nego što Sunce zađe, „od djeteta ide zeleno“. Inačice ove priče postoje i danas, što potvrđuju kazivanja Milke Luetić i Nere Demo, koje zbog pričanja svojih majki skupljaju dječju robu prije mraka jer noć krade djetetu san. U priči Katarine Drpić kazivane na *Pričiginu* na Braču spominje se demonski lik, a to je macić. Katarina kazuje kako on voli jesti ribu. Također je on uzrok djetetove nesanice. U toj se priči pojavljuje i vila kao spasiteljica, uspijeva izliječiti dijete i donosi sreću u obitelj nakon dugog mučenja djeteta od macića. Vila je uzela ulogu čudesne pomagačice i odlučila je o sudbini glavnog junaka. Zoran Čiča zabilježio je u Kalima na Ugljanu priču u kojoj bi vile također ukrade dijete, pa bi ga hranile i uzdržavale, a poslije bi živjele s njim ili bi ga vratile lijepo ugojenog, samo ne bi smio govoriti gdje je bio. (Čiča 2002:85) Kazivanja o vilama, njihovu plesu i kolima postoji u Splitu. Pronašla sam priču splitskog poznatog suvremenog autora Anatolija Kudrjaceva iz knjige *Sitnice*, objavljene 1987., koji je u svoj književni izraz vješto unio predaju. Tekst je zanimljiv jer se u njemu pojavljuju i nadnaravne moći vila, kao i način na koji se treba s njima odnositi. Ove nove priče odgovaraju tradicijskim predodžbama o vilama, kao i ostale o ostalim mitskim bićima. Jan Harold Brunvand u svojoj *Enciklopediji urbanih legendi* spominje priču *Nestanak autopopera*. Najpoznatija priča o osobi koja autostopira na opasnom zavoju pokraj hotela *Lav*, odjevena u bijelo, jest Mate Macaklić. Onaj kome se ukaže strada na tom mjestu. (Brunvand 2006:12)

Priče koje su se pokazale najbrojnijima, a demonološkog su sadržaja, svakako su one o ukletim kućama, za koje možemo reći da nema kvarta u Splitu u kojemu ne postoji barem jedna kuća koja je izazvala takva kazivanja. Zajedničko im je da se iz svih njih čuju neki zvukovi, da se u njima dogodio neki zločin te da u mnogima stanuju duhovi, pa se u skladu s tim pojavljuju i priče o ljudima koji su pokušali ući u te kuće, to jest o njihovim sudbinama.

3. Medij kao način prenošenja suvremenih predaja

Maja Bošković-Stulli u svojoj knjizi *Usmena književnost nekad i danas* ukazuje na moderne uzajamne veze usmenog pričanja i masovnih medija. Također upozorava na činjenicu da su dnevne i tjedne novine bile bogat, ali i zanemaren izvor nepoznatih varijanti tradicionalnih pripovjedačkih sižea.

Prisutnost suvremenih kazivanja u masovnim medijima sve je češća jer se pojavio novi tip novinarstva koji se prije svega oslanja na senzacionalizam.

Slobodna Dalmacija – Važnim mi se čini i naglasiti kako je Split uvijek imao svoje legende – žive ljude o kojima je pričao unutar zidina na jedan način, a izvana na drugi. Samo Splićanin ima taj „privilegij“ tračati svojega sugrađanina, dok će se vrlo često usprotiviti ako to čini netko kome Split nije rodni grad. U skladu s tim je i tekst Milorada Bibića koji je objavio u *Slobodnoj Dalmaciji* pod naslovom *Jesi čuja za Dina i Grašu u postelji...* 2. 3. 2008. godine. Priču proročanskog sadržaja iznosi radioestezistica Katja Ujdurović 20. 9. 2009., koja prognozira za *Slobodnu Dalmaciju* ishod predsjedničkih izbora: *U drugi krug ući će Josipović i Vidošević, ali Nadan sigurno dobiva. No, osjetljivog je lokomotornog sustava i hitno mora smršavjeti desetak kilograma, kaže Katja Ujdurović.*

Internet – U radu sam donijela nekoliko primjera poruka koje se mogu pronaći na internetu, a u biti su lanci sreće. Te su mi tekstove donijeli učenici. U anketi koju sam provela s njima došla sam do spoznaje da se lanci sreće češće pojavljuju kao primljena pošta nego kao poslana. Jedna od najpoznatijih priča s temom o štetnosti proizvoda svakako je priča o štetnosti Coca-Cole, a i Brendich je također zabilježio jednu inačicu o njezinoj štetnosti. (Brendich, 1990) Zanimljivo je u kojim je proizvodima pronađen štetni sastojak. Naime, ovdje je riječ o proizvodima visoke kvalitete, na što bi trebala upućivati i cijena tih proizvoda. Vrijeme je ekonomske krize, nemogućnost kupnje tih proizvoda opravdava i nastanak predaja o lošoj kvaliteti tih proizvoda. Tekst takvih predaja teži biti uvjerljiviji jer nudi i test provjere štetnosti toga proizvoda.

SMS – U *Slobodnoj Dalmaciji* 25. 11. 2007. objavljen je članak pod naslovom *SMS čudo po 2,50 kn*. Tekst govori o pojavljivanju poruke na mobitelima građana koja glasi: *Isuse, volim te i trebam te, dodi u moje srce! Pošalji ovo petero dragih ljudi i večeras čekaj čudo! P.S. Ne ignoriraj ovo molim te. Sudac*

Mnogi su prosljedili pet poruka, čekajući čudo koje im je najavljeno u poruci u kojoj im se s Radosnom viješću obraća osoba potpisana kao Sudac. Očito je da je ovdje riječ ne samo o poruci koja pripada tzv. lancu sreće, nego se njom pokušalo narušiti ugled ne samo Crkve, kao i ime jednog od najmističnijih Hrvata, velečasnog Zlatka Sudca.

4. Pričanja o izdvojenom pojedincu

Split je grad u kojem s lakoćom dobijete nadimak. Grad u kojem je teško živjeti s greškom jer se one ne pravdaju, nego vrlo često postaju predmet humora, no moram reći da se to ne čini zlonamjerno jer je krajnji cilj zabava. Splićani pričaju o tim ljudima, to su izdvojeni pojedinci koje poznaju svi sugrađani, prepričavaju događaje, odnosno anegdote ili viceve vezane uz njih koji često prerastu u predaju. Mnogi su pisci pisali o splitskim redikulima, osobama po kojima je ovaj grad poznat, prepoznatljiv. Npr. Bibić u *Zakonu Pjace* piše o Mari Žebon i njezinoj anegdoti s inspektorom rada. Također, Bibić na portalu *Slobodne Dalmacije* donosi tekst u kojem navodi kako su upravo vicevi o Pajdi postali najbolji splitski humor, a činjenica je i da se mnoge njegove šale i anegdote i danas prepričavaju.

No, nisu samo ta pričanja vezana isključivo uz slavne šezdesete. Naime, učenik Šime Sorić zabilježio je priče koje se odnose na dvije osobe po kojima je kvart Trstenik bio poznat, a to su Mirko Debilko i Bare Janson.⁵⁰

Umjesto zaključka

S obzirom na činjenicu da sam svoj dugogodišnji rad temeljila na istraživanju splitskih suvremenih predaja, pokušala sam na najkraći mogući način ilustrirati istraženo. Važnim mi se čini i spomenuti kako su većinu kazivanih – zapisanih priča, koje su mi poslužile kao predložak istraživanja, donosili moji učenici Komercijalno-trgovačke škole u Splitu. Sudeći po dosadašnjem broju prikupljenih priča, kao i onih

50 Kazivač-zapisivač:

ŠIME SORIĆ, 21. listopada 1988. g., Split, Trstenik

MIRKO DEBILKO: Ovo je priča o jednom momku iz moje ulice. Ona se valjda odvila dok sam ja još bio djetete. Naime, Mirka su svi iz ekipe i kvarta zvali Mirko Debilko jer je, kakobi se to kod nas reklo, bia „skrenia“, „puka“. Čisto, sam od sebe. Jednog dana krenia Mirko Debilko na vrh zgrade tresti televizijsku antenu. Kako je Mirko tresao antenu nekome je valjda ometao program na TV-u, te neki čovik shvati da neko zeza stanare na vrhu zgrade. I tako se čovik popne gore, vidi Mirka Debilka te ga kazni zasluženo „šakama i nogama“. Kasnije je Mirko Debilko govorio da ga je ovaj vidia na TV.

BARE JASON: Kao i predhodna, ova priča se vjerojatno dogodila dok sam ja bio djetete, a mjesto radnje je turistički kamp hotela „Split“ popularno zvan „Češki kamp“. Naime, to je mjesto bilo poznato kao sakupljašte mladih ljubavnih parova u autima, nešto kao današnji Žnjan. Bare Jason bi isto odlazia u „Češki kamp“, ali ne radi provoda s nekom djevojkom. Bare Jason, kako mu i samo ime govori, bi stavio Jasonovu masku (onu iz filma „Petak 13“), pustio svoju dugu kosu te uzeo sjekiru s namjerom da plaši ljubavne parove. Zamislite samo, potom bi izabrao neko auto te bi stao ispred njega držeći sjekiru te s navučenom maskom filmskog psihopata Jasona čekao da se netko iz auta okrene te ga ugleda onakvog u mraku. Nakon par bliskih susreta, ta vijest je dospila u novine te je i policija započela svoju akciju hvatanja psihopata iz „Češkog kampa“, a u samom kampu iz straha nije bilo više nikoga navečer. I tako nakon par tjedana neka ekipa mulaca iz ulice odluču pratiti Baru Jasona u njegovom pohodu te pronaći mjesto gdje Bare skriva masku i sjekiru. Pronađu oni to mjesto i rekvizite pa odluče zaskočiti Baru i preplašiti ga, baš kao što je i on to radio parovima. Ali mulcima poremete planove policajci koji njih zateknu s maskom i sjekirom te ih sve odvedu u buksu kao psihopate sa sjekirom, a Bare Jason i dalje šeta slobodan ulicama ovog grada.

koje mi donose studenti Filozofskog fakulteta u Splitu, s Odsjeka za predškolski odgoj, gdje držim kolegij *Hrvatske predaje*, vidljivo je da su i danas usmena kazivanja živa, i to osobito među mladom populacijom. Stoga, iako je vrijeme u kojem živimo vrijeme anonimnih egzistencija, narušene etičnosti i moralne dezorijentiranosti, jedino što nosimo kao naslijeđe, kao predaja prijašnjih civilizacija, jest priča u koju smo se uokvirili. To je potreba kojom oblikujemo ovu i onostranu stvarnost. Iz neiscrpnih vrela naših maštanja nastaju mnoge priče kojima će biti potreban adekvatan znanstveni pristup kako ne bi otišle u zaborav, nego postale svjedočanstvo usmenog stvaranja svoga vremena.

Literatura

1. Bibić, Milorad: Jesi li čuja za Dina i Grašu..., Slobodna Dalmacija, Split, nedjelja, 2. 3. 2008.
2. Bibić, Milorad: Zakon Pjace. 2005. Fraktura. Split.
3. Bošković-Stulli, Maja: Priče i pričanje - Stoljeća usmene hrvatske proze. 1997. Matica hrvatska. Zagreb.
4. Brednich, Rolf-Wilhelm: Die Spinne in der Yucca-Palme. 1990. München.
5. Brunvand, Jan Harold: Enciklopedija urbanih legendi. 19. prosinca 2006. Libra Libera. br. 6.
6. Čiča, Zoran: Vilenjaci i vilenjak. Sudbina jednog pretkršćanskog kulta u doba progona vještica. 2002. Biblioteka Etnografija. Zagreb.
7. Dégh, Linda: Legend and Belief - Dialectics of a Folklore Genre. Bloomington and Indianapolis. 2001.
8. Dragić, Marko: Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti. (fakultetski udžbenik). Akademski godina 2007./2008. Filozofski fakultet u Splitu
9. Fisher, Helmut: Stari demoni - novi konteksti: demonski likovi u suvremenim predajama. 2003. Narodna umjetnost. 40/2, Zagreb,
10. Gospodnetić, Lenka: Pobijedit će Nadan, on je čisti genijalac. Slobodna Dalmacija. Split. 29. 9. 2009.
11. Katičić, Radoslav: Jezikoslovni ogledi. 1971. Školska knjiga. Zagreb.
12. Kovačić, Ivan: Smij i suze starega Splita. 1971. Franjo Kluz. Split.
13. Kudrjacev, Anatolij: Vječni Split. 1985. Logos. Split.
14. Lapenda, Sandra: SMS čudo po 2,5 kn. Slobodna Dalmacija. Split, 25.11. 2007.
15. Lulić, Nikolina: Triba sudjelovat u životu svog kvarta. Slobodna Dalmacija. 9.11.2007.
16. Marks, Ljiljana: Od Dioklecijana do Splita. 1997. Ethnologica Dalmatica.
17. Marks, Ljiljana: Povijesne osobe u hrvatskim usmenim predajama: između povijesti i mita. 15.-19. 10. 2002. Treći slavistički kongres. Zadar.
18. Marks, Ljiljana: Usmena proza u hrvatskoj književnosti (na krajevima

- stoljeća), 1997. *Croatica*, br. 45.-46.
19. Marks, Ljiljana: Suvremena hrvatska usmena kazivanja i njihov europski kontekst, 2001. Drugi hrvatski slavistički kongres. Zbornik radova. Svezak II.:227.-235.
 20. Marks, Ljiljana: Stilografija usmene proze suvremenih zapisa. 1996. Doktorski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.
 21. Marks, Ljiljana: The distinct and autonomous world of the oral legend: old and new readings. 2010. *Narodna umjetnost* 47/1, pp. 91.-109. str. Zagreb.
 22. Marks, Ljiljana: Zagrebačka usmena pričanja između ljubavi i politike. 1996. *Narodna umjetnost*, br. 33/2., Zagreb. 357.-380. str.
 23. Matošić, Vedran: Vodič kroz palaču cara Dioklecijana. 2004. Slobodna Dalmacija. Split.
 24. Rudan, Evelina: Authentication Formulae in Demonological Legends. 2006. *Narodna umjetnost* 43/1. Zagreb.
 25. Vidović Schreiber, Tea-Tereza. 2011. Suvremene predaje grada Splita. Doktorski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.
 26. www.misterije.org (pristupljeno 13. travnja 2010.)